

Psychology of the Architectural Ambience and Women's Sense of Security in Environment Urban

Pedram Hessari¹, Maryam Seyf Shojaei², Parisa Noormohammadi³

1. Assistant Professor, Department of Architectural Engineering, Faculty of Engineering, Ayatollah Boroujerdi University, Boroujerd, Iran.

2. M. A., Department of Architecture, Faculty of Art and Architecture, Yazd University, Yazd, Iran.

3. Architecture Graduate, Department of Civil Engineering and Architecture, Faculty of Technical and Engineering, Torbat Heydarieh University, Khorasan e Razavi, Iran.

Citation: Hessari, P., Seyf Shojaei, M., & Noormohammadi, P. (2024). Psychology of the architectural ambience and women's sense of security in environment urban. *Journal of Woman Cultural Psychology*, 16(61), 105-115.

<http://dx.doi.org/10.61186/iau.1129933>

ARTICLE INFO

Received: 21.07.2024

Accepted: 08.09.2024

Corresponding Author:

Pedram Hessari

Email:

P.Hessari@Abnu.ac.ir

Keywords:

Psychology of
architectural ambience
Sense of security
Urban environment

Abstract

The research was purposed to study the psychology of the architectural ambience and women's sense of security in urban environment. The statistical universe of the research included all the psychology and urban environment related to women's security texts. The sample encased all text concerning the psychology of architectural ambience and women's sense of security. The research method was descriptive analytical. To collect data library method and accessible document and references were processed. The results revealed that the indicators of the desired quality of the walls and the permeability of the bodies, readability and familiarity with the neighborhood, natural monitoring of the spaces, the ability to walk and lighting and suitable urban furniture were among the factors that affect women's sense of security when they were in urban spaces. Also, environmental psychological factors including furniture arrangement (lighting arrangement), color, acoustic (sound in office spaces), lighting, quality of sidewalks, vegetation, visible role of the environment, transportation, physical environment and accessibility. adaptability, readability and clarity of routes, access, urban furniture, type of material texture and surrounding body (in urban environment) were important and effective indicators which increased women's sense of security when using the urban environment. The use and appropriateness of public spaces for women's safety is an important issue that in recent years, women's social security in architectural spaces has been considered due to its direct impact on their participation and well-being in society.

Extended abstract

Introduction: Since ancient times, security has been the most important concern of humans. With the emergence of life, civilization and human life collectively, the discussion of security and especially social security is raised as an important and necessary category. One of the most important topics that has been considered by urban planners and managers due to various reasons such as population density and reduction of face-to-face human relations, is the category of citizens' security. The existence of security in urban environments is considered one of the basic requirements for the quality of life. Women's security is a vital issue that has received attention in recent years. Violence against women, including harassment, assault, and domestic violence, is increasingly common, creating an urgent need to innovate solutions that can address these concerns. In consideration of the above mentions the research was purposed to study the psychology of the architectural ambience and women's sense of security in urban environment.

Method: The statistical universe of the research included all the psychology and urban environment related to women's security texts. The sample encased all text concerning the psychology of architectural ambience and women's sense of security. The research method was descriptive analytical. To collect data library method and accessible document and references were processed.

Results: The results revealed that the indicators of the desired quality of the walls and the permeability of the bodies, readability and familiarity with the neighborhood, natural monitoring of the spaces, the ability to walk and lighting and suitable urban furniture were among the factors that affect women's sense of security when they were in urban spaces. Also, environmental psychological factors including furniture arrangement (lighting arrangement), color, acoustic (sound in office spaces), lighting, quality of sidewalks, vegetation, visible role of the environment, transportation, physical environment and accessibility. adaptability, readability and clarity of routes, access, urban furniture, type of material texture and surrounding body (in urban environment) were important and effective indicators which increased women's sense of security when using the urban environment. The use and appropriateness of public spaces for women's safety is an important issue that in recent years, women's social security in architectural spaces has been considered due to its direct impact on their participation and well-being in society.

Conclusions: The need for security has always been one of the basic human needs. The presence of women in shaping today's architectural spaces is very important. Therefore, addressing women's issues as social and human capital is one of the most essential needs of our society today. The participation and presence of women in various parts of the society makes this necessity more obvious to us. On this basis, designers are expected to carry out the design process by taking into account the psychological components of the environment that influence inducing a sense of security in women. According to the results obtained from this research, it could be said that by using environmental psychology (considering environmental psychology indicators) in the design process of the desired architecture, both public and private space, it is possible to help increase women's sense of security.

Authors Contributions: Dr. Pedram Hessari: Designing the general framework, conceptualizing, editing the article and being the responsible author. Maryam Saif Shujaei and Parisa Noormohammadi: Editing the content, collecting information. All authors reviewed and approved the final version of the article.

Acknowledgments: I would like to thank and appreciate all the loved ones who helped me in conducting this research.

Conflict of Interest: The author declared there are no conflicts of interest in of interest in this article.

Funding: This article did not receive any financial support.

روان‌شناسی محیط معماری و احساس امنیت زنان در محیط شهری

پدرام حصاری^{۱*}، مریم سیف شجاعی^۲، پریسا نورمحمدی^۳

۱. استادیار، گروه مهندسی معماری، دانشکده مهندسی، دانشگاه آیت الله بروجردی، بروجرد، ایران.

۲. کارشناسی ارشد، گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

۳. دانش آموخته رشته معماری، گروه مهندسی عمران و معماری، دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه تربت حیدریه، خراسان رضوی، ایران.

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی روان‌شناسی محیط معماری و احساس امنیت زنان در محیط شهری بود. جامعه پژوهش تمام متون روان‌شناسی و فضاهای شهری در زمینه امنیت زنان بود. نمونه پژوهش متون مرتبط با روان‌شناسی محیط معماری و احساس امنیت زنان بود. روش پژوهش تحلیلی - توصیفی بود. جهت گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و اسناد و مدارک در دسترس استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که شاخص‌های کیفیت مطلوب جداره‌ها و نفوذپذیری بدنه‌ها، خوانایی و آشنایی با محله، نظارت طبیعی بر فضاها، قابلیت پیاده‌روی و نورپردازی و مبلمان شهری مناسب از جمله عوامل تاثیر گذار بر احساس امنیت زنان در هنگام حضور در فضاهای شهری می‌باشد. هم‌چنین فاکتورهای روان‌شناسی محیطی از جمله چینش مبلمان (چیدمان نورپردازی روشنایی)، رنگ، آکوستیک (صدا در فضاهای اداری)، روشنایی، کیفیت پیاده‌روها، پوشش گیاهی، نقش قابل دید محیط، حمل و نقل، فیزیک محیط و دسترسی پذیری، خوانایی و وضوح مسیرها، دسترسی، مبلمان شهری، نوع بافت مصالح و کالبد پیرامونی (در محیط شهری)، شاخص‌های مهم و مؤثری هستند که بر احساس امنیت زنان در هنگام استفاده از محیط شهری می‌فزایند. استفاده و مناسب بودن فضاهای عمومی جهت امنیت زنان موضوع مهمی است که در سال‌های اخیر، امنیت اجتماعی زنان در فضاهای معماری به دلیل تاثیر مستقیم بر مشارکت و رفاه آن‌ها در جامعه مورد توجه قرار گرفته است.

کلیدواژگان: روان‌شناسی محیط معماری، احساس امنیت، محیط شهری.

مقدمه

روانشناسی محیطی (environmental psychology)، در واقع فصل مشترک علوم طراحی محیطی از جمله معماری و علوم رفتاری بوده و باور بر روشمندی امور و پدیده‌ها و ساختار محوری معنادار در آن‌ها را مورد تأکید قرار می‌دهد (Farhang Dost & Farkish, 2021). روان‌شناسی محیطی را می‌توان روان‌شناسی؛ «انسان» و «محیط اطرافش» دانست آنچه روان‌شناسی محیطی را از سایر شاخه‌های روان‌شناسی مجزا می‌سازد بررسی ارتباط رفتارهای متکی بر روان انسان و محیط کالبدی است. (Razaviyan & et al., 2024). لذا توجه طراحان به بررسی روان‌شناختی فضاهای طراحی شده پیوندی ناگسستنی بین روان‌شناسان محیطی و آن‌ها ایجاد کرده است. (Ho-mayouni & et al., 2020) تأثیر روان‌شناسی محیطی و روان‌شناسی وجودی را بر راندمان کارمندان در ساختمان‌های اداری بررسی کرده‌اند که در آن چهار آیتم پر تکرار از فاکتورهای فیزیکی محیط‌های اداری را بر عملکرد کارکنان مؤثر دانسته‌اند که شامل چینش مبلمان (چیدمان)، نورپردازی (روشنایی)، رنگ و آکوستیک (صدا) بود. تأثیر فضاهای معماری و شهرسازی بر انسان یکی از حوزه‌های تحقیقاتی روان‌شناسی محیطی است (Namazian & Gharuni, 2013). رویکردهای رفتاری و شناختی مهمترین و پر کاربردترین رویکردهای روان‌شناسی در تحلیل رابطه‌ی انسان و محیط بوده است. محیط سامانه‌ای است متشکل از محیط کالبدی (اعم از محیط ساخته شده و طبیعی)، محیط میان فردی (مانند دوستان و خانواده) و محیط اجتماعی فرهنگی (هنجارهای خانه، جامعه و غیره) و به همین ترتیب انسان سامانه‌ای است متشکل از ابعاد فیزیولوژیکی - بیولوژیکی (مانند سلامت)، ابعاد روان‌شناختی (مانند شخصیت و اعتماد به نفس) و ابعاد اجتماعی - فرهنگی (مانند نقش فرد به عنوان یک کارمند) می‌باشد (Zarei Hajiabadi & et al., 2023). محیط، به عنوان یک سیستم انسان - محیط است که در آن فرد به عنوان عضوی فعال با تجربه‌های موقعیتی گوناگون که از زمانی به زمان دیگر متفاوت است، تعریف می‌شود (Kazemi & Be-hzadfar, 2013). در پژوهشی به بررسی تأثیر محیط ساخته شده بر افراد و ادراک آن‌ها از این فضا با استفاده از دانش روان‌شناسی محیط پرداخته شد. نتایج نشان داد که پیکره‌بندی معماری در هدایت انسان‌ها دارای اهمیت است و برای تأثیرگذاری بر رفتارها می‌توان با تغییر روشنایی، نوع بافت مصالح و کالبد پیرامونی قرارگاه‌ها و مکان رفتاری متفاوت را طراحی و خلق کرد (Zandi Moheb, 2022).

با پیدایش زندگی، تمدن و حیات بشری به صورت جمعی، بحث امنیت و به ویژه امنیت اجتماعی (social security) به عنوان یک مقوله مهم و ضروری مطرح می‌شود. یکی از مهمترین مباحثی که طی سال‌های گذشته به دلایل گوناگونی مانند تراکم جمعیت و کاهش روابط چهره به چهره انسانی، مدنظر برنامه‌ریزان و مدیران شهری قرار گرفته، مقوله امنیت شهروندان است. وجود امنیت در محیط شهری (urban environment) یکی از الزامات اساسی کیفیت زندگی محسوب می‌شود (Poor Ahmad & et al., 2017). امنیت زنان در جامعه شهری منافع اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی زیادی را در پی خواهد داشت؛ احساس امنیت در زنان در فضاهای شهری می‌تواند در ارتقای الگوی فعالیت‌های اجتماعی موثر باشد و مشارکتی بهتر را در صحنه‌ی اجتماع به وجود آورد؛ با بهبود وضعیت عمومی برای زنان آن‌ها می‌توانند شب‌ها بیرون بروند مشتری تئاترها و سینماها و حتی جذب موسسه‌های کسب کار شبانه شوند؛ بنابراین همه باید از ارتقای امنیت زنان سود ببرند (Bagheri & Biran-vand, 2016). همچنین در پژوهشی به موضوع مؤلفه‌های روان‌شناختی و فرهنگی طراحی فضای شهری مختص بانوان اشاره شده است. نتایج این تحقیق گویای این مسئله بوده که پارک‌های ویژه زنان با اختصاص مکانی سرسبز و آزاد برای استفاده از نور خورشید و امکانات ورزشی و تفریحی، مسئله سلامت روانی و جسمانی را مد نظر قرار داده و با متمرکز کردن تعداد زیادی از زنان در محل پارک و برگزاری کلاس‌های آموزشی - بهداشتی و ورزشی به این ضرورت اصلی جامعه پرداخته شود (Hessari, 2023). نگرش جنسیتی به مسئله امنیت نمی‌تواند تبعیض و خط‌کشی محسوب شود زیرا در صورت ایجاد یک فضای امن برای زنان به طور متعاقب کودکان و مردان نیز احساس امنیت و آرامش خواهند داشت. هم‌چنین از بعد عدالت اجتماعی و عدالت شهروندی، زنان نیز مانند مردان باید در فضای شهری که شهروند آن محسوب می‌شوند، احساس راحتی و امنیت داشته باشند و حضور آن‌ها در

شهر به دلیل ناامنی ناشی از ضعف‌های شهرسازی محدود نشده باشد (Poor Ahmad & et al., 2017). در پژوهشی مولفه‌های امنیت زنان از جمله فضایی، عملکردی، مدیریت شهری، فرهنگی اجتماعی، دسترسی، کالبدی، رفتاری، مبلمان شهری، حمل و نقل شهری و کیفیت زندگی گزارش شده است (Pirzadeh & et al., 2022). تحقیقی که (Roosta & Ahmadi (2019) انجام دادند، نشان می‌دهد در بعد کالبدی فضایی "بهبود وضعیت نورپردازی" و در بعد ادراکی بهبود شهرت محله "خوانایی و وضوح مسیرها و حس تعلق به محله" بیشترین تأثیر را بر احساس امنیت زنان دارد اهمیت جنبه ذهنی امنیت و نیز تأثیرگذاری بعد ادراکی فضا بر احساس امنیت لزوم توجه برنامه‌ریزان و طراحان شهری را به ابعاد هویتی ادراکی در طراحی و برنامه‌ریزی فضاهای شهری به خصوص در مقیاس محله نشان می‌دهد. (Ravanshad & et al. (2022) در مقاله خود به تبیین احساس امنیت اجتماعی زنان در فضاهای عمومی شهر اراک پرداختند که نشان می‌دهد، میزان امنیت اجتماعی زنان اندکی از متوسط کمتر است و در میان مؤلفه‌های امنیت به ترتیب زنان بیش از همه احساس عدم احساس امنیت روانی، شغلی، مالی و جانی می‌کنند. همچنین عواملی همچون سرمایه اجتماعی، نگرش به پلیس و ارزش‌ها و نگرش‌های جنسیتی، بی‌نظمی‌ها، سبک زندگی پرخطر، پایگاه اقتصادی و اجتماعی، سن و وضعیت تأهل به واسطه ساز و کارهای همچون حمایت اجتماعی و کنترل اجتماعی با امنیت زنان رابطه دارند و در کل مجموعه از عوامل که دارای ویژگی ساختاری و نه رفتاری هستند بر امنیت اجتماعی زنان اثرگذار هستند. همچنین عوامل مؤثر بر احساس امنیت زنان در فضای شهری مزاحمت‌های خیابانی، تاریکی هوا و تردد در شهر، نظارت بر تردد زنان، نظارت عمومی، اجتماعی و طبیعی، نظارت غیراجتماعی (مانند دوربین‌های مداربسته)، روشنایی، کیفیت پیاده‌روها، پوشش گیاهی، نقش قابل دید محیط، پلیس، رنگ، حمل و نقل، فیزیک محیط و دسترسی پذیری گزارش شده است (Poor Ahmad & et al., 2017). نقش محیط و عوامل مؤثر بر آن در رابطه با رشد اجتماعی و نحوه ارتباط با محیط و همسالان بسیار ضروری است. بر این اساس به کارگیری عوامل روان‌شناسی محیط در طراحی معماری نقش مهمی ایفا می‌کند. لذا هدف پژوهش حاضر، بررسی روان‌شناسی محیط معماری و احساس امنیت زنان در محیط شهری بود.

روش

طرح پژوهش، جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

روش پژوهش تحلیلی-توصیفی است. جامعه پژوهش تمام متون روان‌شناسی و فضاهای شهری در زمینه امنیت زنان بود. نمونه پژوهش متون مرتبط با روان‌شناسی محیط معماری و احساس امنیت زنان بود.

روش اجرا

در پژوهش حاضر با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و اسناد و مدارک در دسترس به بررسی تأثیر مولفه‌های روان‌شناسی محیط معماری بر احساس امنیت زنان در محیط شهری پرداخته شد.

یافته‌ها

با توجه به هدف پژوهش که بررسی تعیین عوامل روان‌شناسی محیط معماری بر احساس امنیت زنان در محیط شهری بود عوامل متعددی در ایجاد احساس امنیت جهت حضور بانوان در محیط شهری به دست آمد که در ذیل به آن‌ها پرداخته شد.

فضاهای شهری و زنان

- رابطه انسان با محیط شهری

محیط مفهومی است پیچیده و مرکب که ابعاد گوناگونی مانند جنبه‌های اجتماعی، فرهنگی و فیزیکی دارد. محیط شکل دهنده‌ی رفتار انسان است و با کنترل محیط می‌توان رفتار انسان را تغییر داد. محیط به شکل ضمنی

هر آنچه در اطراف است چه ساخته شده و چه طبیعی، می‌توان نامید. با این وجود تعریف‌ها از محیط متفاوت است (Homayouni & et al., 2020). در واقع محیط یکسری از رفتارها را کنترل و محدود و مرزهای فضاها را از هم جدا و مشخص می‌کند. نظام‌های فضایی ایجاد و کیفیت فضایی و هویت مکان از طریق بیان مرزها تعریف می‌شود و می‌تواند قرارگاه رفتاری خاص را تعریف کند (Zandi Moheb, 2022). در حقیقت محیط‌ها اشیائی خود بسنده و مستقل از ادراک انسان نیستند، بلکه مکان‌هایی مؤثر بر انواع الگوهای رفتاری انسان‌اند و این واقعیت محیط مصنوع را از یک ساختار فیزیکی صرف به یک نظام پیچیده سازماندهی شده و تجربی تغییر می‌دهد (Moosavian, 2022). طراحان دریافته‌اند که برای ساخت محیطی همساز با خواست انسان در جوامع و شهرهای بزرگ مستلزم همگامی با دانش‌هایی هستند که آن‌ها را در رفع کاستی‌ها یاری سازند. پژوهش‌هایی به بررسی تاثیر محیط و انسان اختصاص داده شد. در بررسی‌های روان شناختی، محیط انسان را از محیط طبیعی وی جدا نمی‌کند بلکه انسان را به عنوان بعدی غیر قابل تفکیک از شرایط محیط مورد پژوهش و بررسی قرار می‌دهند (Zandi Moheb, 2022). انسان با توجه به نیازها، ارزش‌ها و هدف‌های خود محیط را دگرگون می‌کند و به طور متقابل تحت تاثیر محیط دگرگون شده قرار می‌گیرد، به ویژه فناوری پیشرفته موجب می‌گردد تاثیر انسان بر محیط شدت و سرعت یابد (Zein al-Abidin zadeh & et al., 2015). گرفتاری انسان‌ها در محیط‌هایی که خود ساخته‌اند می‌باشد، گرفتاری که موجب مشکلات جسمی، رفتاری و روانی است. انسان به محیط شکل می‌دهد و از سوی دیگر محیط به روان انسان شکل می‌بخشد (Pak Rawan & et al., 2021). معماران و طراحان شهری امروزه توجه ویژه‌ای به شناخت روان‌شناسانه رفتارهای انسان دارند. زیرا این گونه رفتارها با محیط کالبدی ارتباط تنگاتنگی دارد (Behzadpour & et al., 2020). تاکید روان‌شناسی محیطی بر چگونگی ارتقاء احساسات انسانی (سلامت روانی) از طریق کیفیت محیط زیست است. لذا چارچوب‌های تئوریک ادراک محیطی رویکردهایی اساسی‌اند که نشان می‌دهند که فاکتورهای مختلف چگونه در محیط ایفای نقش می‌کنند و ادراک بشر از انواع محرک‌های محیطی به فرآیندهای رابطه روان‌شناسی بین انسان و محیط مرتبط می‌شود (Moosavian, 2022). رابطه بین انسان و محیط در درجه اول به شناخت محیط و بعد به درک آن توسط انسان مربوط می‌شود. ادراک و شناخت انسان از محیط در پی برقراری رابطه دو سویه‌ی انسان با محیط پیرامون شکل می‌گیرد یعنی انسان و محیط رابطه‌ای پیوسته از کنش‌های متقابل با هم دارند (Pak Rawan & et al., 2021). رفتار و عملکرد افراد در محیط به میزان قابل توجهی از شرایط و عوامل کالبدی معماری آن محیط تأثیر می‌پذیرد و لذا می‌توان با بهره‌گیری از قابلیت‌های محیطی رفتارهای کاربران را در جهت نیل به اهداف مورد نظر طراحان هدایت (Homayouni & et al., 2020) فضای معماری می‌تواند تفکر و ادراک کاربران را شکل دهد، فرد را به انجام کاری در فضا راهنمایی و تشویق کند و یا مانع انجام رفتاری شود و بر تعاملات کاربران نیز اثر گذار است. برای طراحی فضا و طراحی محیط باید نیاز و آسایش مصرف‌کننده‌ها بررسی شود و از طرف دیگر به بررسی فضاهای عملکردی کاربری مورد نظر پرداخته شود (Zandi Moheb, 2022).

-معماری و احساس امنیت زنان-

معماری نقش مهمی را در رفتار مردم در موقعیت‌های مختلف دارد طراحی اتاق چیدمان و مبلمان بر تعامل اجتماعی و پاسخ‌های افراد در این محیط تأثیر می‌گذارد (Zandi Moheb, 2022). میزان توانایی و وضوح فضا به شناخت فضایی و ایجاد نقشه‌های شناختی در ذهن کاربران کمک می‌کند. فضایی که از وضوح بالاتری برخوردار باشد، برای کاربردهایی مناسب است که نیاز است در دید مخاطب قرار گیرند (Mesbah & et al., 2022). در واقع معماری می‌تواند افراد را از نظر بیولوژیکی و روانی تحت تاثیر قرار داده و در کمک به درمان برخی از بیماری‌ها نیز نقش مؤثری ایفا نماید (Shahmohammadi & Babakhani, 2021).

امنیت به عنوان یکی از مهمترین مؤلفه‌هایی که به فضاهای عمومی شهری کیفیت می‌بخشد به شمار می‌آید (Yaran & et al., 2018). نیاز به امنیت همواره از نیازهای اساسی انسان بوده است و پس از نیازهای فیزیولوژیک (آب و غذا و...) به شکل دومین طبقه از مهمترین و بنیادی‌ترین نیازها معرفی شده‌اند (Roosta & Ahmadi, 2018)

و در صورت برآورده نشدن نسبی این نیاز، نیازهای رده بالاتر انسان مانند نیاز به عشق، نیاز به احترام به طور نسبی برآورده نشده و انسان از دستیابی به بالاترین نیاز خود که خودشکوفایی است باز می‌ماند (Rahimi & Izadi, 2022). در بسیاری موارد نوع طراحی فضای کالبدی، نقشی که مکان خاصی به خود می‌گیرد و ابعاد اجتماعی یک محدوده منجر می‌گردد که فضاها امن و یا برعکس ناامن گردند (Poor Ahmad & et al., 2017). حس امنیت در مورد مردان و زنان متفاوت است؛ اما عموماً زنان ترس بیشتری احساس می‌کنند و مردان احساس مثبت‌تری در مورد امنیت محیط خودشان نسبت به زنان دارند (Rahimi & et al., 2022).

عمدتاً دو بعد برای امنیت وجود دارد: بعد عینی که با پارامترهای عینی محیط رفتاری ارزیابی می‌شود؛ و بعد ذهنی که بر اساس احساس امنیت در اجتماع درک می‌شود. در واقع امنیت شهری، آرامش، اطمینان خاطر و هراس نداشتن شهروندان از هرگونه تهدید و خطر علیه شهر، شهروندان، فضاهای شهری، ساختمان‌ها، تأسیسات و زیرساخت‌های شهری و سایر عناصر مهم در زندگی شهری است که سبب نگرانی و احساس ناامنی در شهروندان می‌شود (Pirzadeh & et al., 2022). جنبه‌های ذهنی و عینی امنیت به صورت مستقیم با هم در ارتباط هستند؛ اما همان‌طور که میان ترس و خطر تفاوت وجود دارد، باید میان احساس امنیت و امنیت نیز تفاوت قائل شد (Roos- ta & Ahmadi, 2018) منظور از احساس امنیت اجتماعی بعد روانی و ذهنی امنیت است که از حضور در فضاهای جمعی و تعامل با سایر افراد جامعه ناشی می‌شود. یکی از آسیب‌پذیرترین اقشار جامعه در مقوله احساس امنیت اجتماعی زنان هستند (Ghasemi & et al., 2018). شاخص‌های کیفیت مطلوب جداره‌ها و نفوذپذیری بدنه‌ها، خوانایی و آشنایی با محله، نظارت طبیعی بر فضاها، قابلیت پیاده‌روی و نورپردازی و مبلمان شهری مناسب از جمله عوامل تأثیرگذار بر احساس امنیت زنان در هنگام حضور در فضاهای شهری می‌باشد (Ghanghabaran & Hasan, 2013). بررسی‌های انجام شده در کشورهای مختلف بیانگر این است که عموماً احساس امنیت بین شهروندان در اکثر نقاط دنیا به نسبت وجود امنیت، پایین‌تر است. این نسبت در ایران در مقایسه با کشورهای انگلیس و استرالیا با توجه به میزان وجود امنیت بسیار پایین می‌باشد (Zardasht & Khanizadeh, 2020).

– نیازهای حضور زنان در محیط شهری و مؤلفه‌های روان‌شناسی محیطی

تفاوت در جنسیت و فرهنگ، زنان و مردان را متمایز ساخته و شیوه نگرش آن‌ها را به دنیا شکل داده است (Mokhtari & et al., 2019). پرداختن به مسائل زنان به عنوان سرمایه‌های اجتماعی و انسانی از ضروری‌ترین نیازهای جامعه امروز می‌باشد. مشارکت و حضور زنان در بخش‌های گوناگون جامعه این ضرورت را بیش از پیش آشکار می‌سازد (Poor Ahmad & et al., 2017). تأکید بر حضور زنان و مقبولیت ضرورت حضور زنان در فضاهای شهری نه تنها از دید حقوق شهروندی کثرت‌گرا در یک جامعه مدنی، بلکه برای رفع نیازهای اجتماعی در فضاهای شهری، امری است که باید مورد توجه خاص قرار گیرد. استفاده و مناسب بودن فضاهای عمومی، موضوع مهمی است که باید در هر مطالعه‌ای که زندگی روزمره زنان و مردان را مد نظر قرار می‌دهد، مورد توجه قرار گیرد. نیاز به حضور در فضا برای همه گروه‌ها فارغ از جنسیت، سن، سطح درآمد، شغل و ... امری ضروری است (Bagheri & Biranvand, 2016).

روان‌شناسان محیطی نیز خود را ملزم به پژوهش در رفتار انسان در محیط روزمره‌اش ساخته‌اند تا بتوانند تأثیرات محیط کالبدی را به گونه‌ای مستقیم و یا غیر مستقیم بر رفتار انسان بررسی نمایند. رفتار و عملکرد افراد در محیط به میزان قابل توجهی از شرایط و عوامل کالبدی-معماری آن محیط تأثیر می‌پذیرد و لذا می‌توان با بهره‌گیری از قابلیت‌های محیطی، رفتارهای کاربران را در جهت نیل به اهداف مورد نظر، در دانش روان‌شناسی محیطی یاد شده وفق داد (Behzadpour & et al., 2020).

روان‌شناسان محیطی نزدیک به حدود چهار سال به مطالعه روابط انسانی با محیط و معنای مختلف ارتباطی آن پرداخته‌اند. این گروه به مطالعه و بررسی محیط زندگی انسانی و بررسی رفتارهای روزمره به تدوین مبانی نظری منطبق بر فضاها و محیط پرداخته‌اند (Razaviyan & et al., 2024). شاخص بسیار تأثیرگذار در روابط انسان،

محیط نیازها (مادی، ذهنی، روانی، عقلانی)، نگرش‌ها (فرهنگ)، ارزش‌های اجتماعی، باورها، تجربیات گذشته، انگیزه‌ها، وحدت و مقیاس (Pak Rawan & et al., 2021).

بحث و نتیجه‌گیری

حضور زنان در شکل‌دهی فضاهای معماری امروزی، بسیار حایز اهمیت است. پرداختن به مسائل زنان به عنوان سرمایه‌های اجتماعی و انسانی از ضروری‌ترین نیازهای جامعه امروز می‌باشد. مشارکت و حضور زنان در بخش‌های گوناگون جامعه این ضرورت را بیش از پیش آشکار می‌سازد. بر این اساس انتظار می‌رود طراحان، با در نظر گرفتن مؤلفه‌های روان‌شناسی محیط که بر القا کردن حس امنیت در زنان تاثیر گذار است فرایند طراحی را انجام دهند. طبق بررسی مطالعات انجام شده، فاکتورهای روان‌شناسی محیطی از جمله چینش مبلمان (چیدمان نورپردازی روشنایی)، رنگ، آکوستیک (صدا) در فضاهای اداری، روشنایی، کیفیت پیاده‌روها، پوشش گیاهی، نقش قابل دید محیط، رنگ، حمل و نقل، فیزیک محیط و دسترسی پذیری، خوانایی و وضوح مسیرها، دسترسی، مبلمان شهری، نوع بافت مصالح و کالبد پیرامونی (در محیط شهری)، شاخص‌های مهم و مؤثری هستند که بر احساس امنیت زنان در هنگام استفاده از محیط شهری می‌فزایند. با توجه به نتایج به دست آمده از این پژوهش می‌توان گزارش کرد که با استفاده از روان‌شناسی محیطی (در نظر گرفتن شاخصه‌های روان‌شناسی محیط) در فرایند طراحی معماری مورد نظر، اعم از فضای عمومی و خصوصی می‌توان به افزایش احساس امنیت زنان کمک کرد.

سهم نویسندگان: دکتر پدram حصاری: طراحی چارچوب کلی، ایده‌پردازی، اصلاح مقاله و نویسنده مسئول. مریم سیف شجاعی و پریسا نورمحمدی: تدوین محتوا، جمع‌آوری اطلاعات. همه نویسندگان نسخه نهایی مقاله را بررسی و تأیید کردند.

سپاسگزاری: نویسنده مراتب تشکر خود را از همه کسانی که در انجام این مقاله نقش داشته‌اند اعلام می‌دارد.

تعارض منافع: در این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسنده گزارش نشده است.

منابع مالی: این مقاله از حمایت مالی برخوردار نبوده است.

References

- Bagheri, N., & Beyranvand, H. (2016). *Examining the barriers to women's participation in the urban public space*. International Conference on Humanities and Behavioral Sciences, Tehran. Iran [Persian] URL: <https://sid.ir/paper/834069/fa>
- Behzadpour, M., Hosseini, S. H., & Zamani, S. S. (2020). The psychological components of the environment in the design of the center for orphaned children. *Architectural Studies, Iran's Exclusive Publication of Architecture and Urban Planning*, 3(15), 1-10 [Persian] URL: <https://sid.ir/paper/526325/fa>
- Farhang Dost, H., & Farkish, H. (2021). Presentation of the "Structured Review of Environmental Psychology Studies" model in architecture. *Quarterly Journal of Applied Studies in Social Sciences and Sociology*, 4(15), 1542-1543. [Persian] URL: <https://www.researchgate.net/publication/354640221>
- Ghanghabaran, A., & Hasan Vali, A. (2013). *Identifying environmental design indicators affecting*

- women's sense of security in urban spaces (case study: Lavizan neighborhood of Tehran). National Conference of Architecture and Urban Planning (Humanistic). [Persian] URL: <https://sid.ir/paper/895187/fa>
- Ghasemi, R., Zarghampoor, A., & Hashemi, Z. (2018). *Evaluating the role of factors affecting women's sense of security in urban environments, case study: Region II*. Shahr Iman, 1(4) [Persian] URL: <https://sid.ir/paper/516069/fa>
- Hessari, P. (2023). Psychological and cultural components of designing allocated to women urban spaces. *Woman Cultural Psychology (The Former Woman and Culture)*, 15(57), 107-117. [Persian] URL: https://jwc.ahvaz.iau.ir/article_708048.html?lang=fa
- Homayouni, E., Pourmahabadian, E., & Razaghi asl, S. (2020). A comparative study on the effect of environmental psychology and Existential Psychology on the efficiency of employees in office buildings according to the characteristics of human geography in Shahrekord, *Quarterly of Geopgraphy & Regional Planning*, 11(42), 19-44. DOI: [20.1001.1.22286462.1400.11.2.2.2](https://doi.org/10.1001.1.22286462.1400.11.2.2.2)
- Kazemi, A., & Behzadfar, M. (2013). Recognizing the system of environmental meanings in historical environments with an emphasis on social developments of the audience of the case study: Seighalan neighborhood of Rasht. *Quarterly Scientific Research Journal of Urban Studies*, 2(6), 75-87. URL: https://urbstudies.uok.ac.ir/article_5567.html
- Mesbah, F. Vasigh, B. & Nezhad- Mas oudi, M. (2022). The role of visual connectivity in shaping the concept of domain in historic houses of the qajar period in rasht. *Iranian Architecture Studies*, 11(22), 173-194. DOI: [10.22052/JIAS.2023.248224.1094](https://doi.org/10.22052/JIAS.2023.248224.1094)
- Mokhtari, M., Yeganeh, M., & Afhami, R. (2020). Explaining the physical components of the landscape of historical gardens among the women who refer to them (With the approach of improving the quality of landscape healing) (Case study: Historical gardens of Shiraz), *Intercultural Studies Quarterly*, 15(5), 101-126. DOI: [20.1001.1.17358663.1399.15.44.4.1](https://doi.org/10.1001.1.17358663.1399.15.44.4.1)
- Moosavian, S. (2022). Recognition and analysis of theoretical models of environmental psychology with emphasis on the role of human's experience in perception of the environment aesthetics. *Human and Environment*, 20(1), 199-214. DOI: [20.1001.1.15625532.1401.20.1.13.2](https://doi.org/10.1001.1.15625532.1401.20.1.13.2)
- Namazian, A., & Gharuni, F. (2013). Recognition and analysis of theoretical models of environmental psychology with emphasis on the role of human experience in the perception of environmental aesthetics. *Scientific-research Journal of the Scientific Association of Architecture and Urban Planning of Iran*. 4(1), 121-131. URL: <https://doi.org/10.30475/isau.2014.61968>
- Pak Rawan, G., Shafizadeh, A., & Moosavi, M. (2021). Developing a model of human-environment interactions with emphasis on environmental psychology in Qajar houses Case: Qajar houses of Tabriz, *Quarterly of Geopgraphy & Regional Planning*, 10(40), 397-420. DOI: [20.1001.1.22286462.1399.10.4.23.0](https://doi.org/10.1001.1.22286462.1399.10.4.23.0)
- Pirzadeh, Z., Asadi, R., & Khakpour, B. (2022). Analysis of the role of urban Spaces in womens security (Case study Shirvan city). *Urban Social Geography*, 9(2), 85-102. DOI: [http//doi.org/10.22103/JUSG.2022.2076](https://doi.org/10.22103/JUSG.2022.2076)
- Poor Ahmad, A. Arvin, M. & Rahim Poor, N. (2017). Evaluation of women's sense of security

- in urban spaces, a case study: Zone 1 of Ahvaz city. *Quarterly Scientific Research Journal of Urban Studies*, 6(23), 53-68. URL: https://urbstudies.uok.ac.ir/article_50553.html
- Rahimi, M., & Izadi Zamanabadi, S. (2022). Expressing the relationship of women's safety based on the sense of place attachment to urban worn-out texture. For instance: (Isfahan's jubareh neighborhood). *Journal of Urban Environmental Planning and Development*, 1(8), 75- 92. DOI: [10.30495/juepd.2023.1962130.1091](https://doi.org/10.30495/juepd.2023.1962130.1091)
- Ravanshad, A., Seyedi, F., & Yaar Mohamad Tuski, M. (2022). Explaining the sense of social security of women in the public spaces of Arak city. *Journal of the Faculty of Medicine of Mashhad University of Medical Sciences*, 64(5), 4083-4096. DOI: [10.22038/MJMS.2021.20471](https://doi.org/10.22038/MJMS.2021.20471)
- Razaviyan, M. T., Sajadi, Z., Ghourchi, M., & Mohammadganji, Z. (2024). Examining the comprising constituencies of citizen's Mental Image of Urban Places with emphasis on phenomenology and environmental psychology approaches Case study: 1th and 18th districts of Tehran. *Journal of Applied Research in Geographical Sciences*; 24(72), 209-230. URL: <http://jgs.khu.ac.ir/article-1-3798-fa>
- Roosta, M., & Ahmadi, P. (2019). Evaluating the impact of environmental factors on women's sense of safety (Case study: Sahlabad Neighborhood- Shiraz). *Strategic Research on Social Problems in Iran*, 8(1), 17-20. DOI: [10.22108/ssoss.2019.111934.1266](https://doi.org/10.22108/ssoss.2019.111934.1266)
- Shahmohammadi, N., & Babakhani, R. (2021). Mathematical analysis regarding Nasir Ol Molk mosque based on environmental psychology. *Journal of Environmental Science and Technology*, 23(8), 37-46. DOI: [10.30495/jest.2021.49348.4908](https://doi.org/10.30495/jest.2021.49348.4908)
- Yaran, A., Arjomandi, A., & Mesgarian, M. (2019). Investigating the contribution of physical components of women's sense of safety to open spaces of urban tourism, Case study: 30 Tir street. *Manzar*, 11(47), 24-37. DOI: [10.22034/MANZAR.2019.163900.1885](https://doi.org/10.22034/MANZAR.2019.163900.1885)
- Zandi Moheb, A. (2022). The role of environmental psychology knowledge in the design of airport passenger terminals. *Urban and Regional Policy*, 1(3), 38-57. URL: https://pur.ahvaz.iau.ir/article_694607.html
- Zardosht, M., & Khanizadeh, M. (2020). Evaluation of environmental and social factors affecting women's sense of security in urban green spaces, a case example: (Drak Mountain Park, Shiraz). *Architectural Studies, Iran's Exclusive Publication of Architecture and Urban Planning*, 3(15), 1-10. SID. [Persian] URL: <https://sid.ir/paper/526832/fa>
- Zarei Hajiabadi, F., Hamzenejad, M., Memarian, G. J. A. A., & Development, U. (2023). Thematic Analysis and the Knowledge Map of Environmental Psychology Studies, *Urban & Architecture Armanshahr*, 15(41), 71-88. [Persian] DOI: [10.22034/AAUD.2023.230012.2198](https://doi.org/10.22034/AAUD.2023.230012.2198)
- Zein al-Abidin zadeh, S., Miri Kenari, Gh., & Talayi, S. (2015). *The role of environmental psychology in restoring environmental quality in commercial complexes*. Annual Conference on Architecture, Urban Planning and Urban Management Research. URL: <https://sid.ir/paper/826600/fa>